

Хохліна О.П. Формування професійно значущих якостей у майбутніх правоохоронців у контексті особистісного підходу / Хохліна О.П. // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 березня 2018 року, ХНУВС. – Х.: ХНУВС, 2018. – С.51-54.

УДК: 159

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНОГО ПІДХОДУ

Хохліна О.П., Національна академія
внутрішніх справ

Наводяться теоретичні засади формування професійно значущих якостей у майбутніх правоохоронців у контексті особистісного підходу у психології та педагогіці. Можливості становлення професіонала розглядаються на основі визначення концептуального уявлення про особистість.

Ключові слова: професійно значущі якості правоохоронців; особистісний підхід; особистість.

Правоохоронна діяльність – це соціальна діяльність, яка здійснюється у сфері права. Її специфіка – щонайперше у вимогах соціальності, законності, моральності. Підготовка майбутніх правоохоронців здійснюється відповідно до системи професійних якостей, необхідних для ефективного виконання такої діяльності. Продуктивним для розв’язання такого завдання є використання не лише діяльнісного, а й особистісного методологічного підходу, відповідно до якого, формування кожної психічної властивості має здійснюватися у контексті особистості в цілому. У розвитку людини потрібно виходити з того, що вона є особистістю, яка характеризується цілісністю, унікальністю, неповторністю.

Зазначається, що особистісний підхід як методологічний інструментарій складається з: концептуального уявлення про особистість, комплексної психодіагностики якостей особистості, концептуальної інтерпретації отримуваних при цьому даних, комплексу методів цілісного, всебічного розвитку якостей особистості, умов цілісної реалізації цих якостей у

відповідних видах спільної діяльності та соціальної поведінки. Відповідно, особистісний підхід передбачає: виявлення та розкриття можливостей людини; становлення у неї свідомості та самосвідомості, допомогу в усвідомленні себе як особистості, своїх можливостей; розвиток її особистості та психофізичних можливостей; сприяння особистісно значущим її самовизначенню, самореалізації та самоствердженню [1; 4]. Використання особистісного підходу у навчально-виховному процесі, спрямованого на підготовку майбутніх правоохоронців, потребує щонайперше визначення концептуального уявлення про особистість. Саме розуміння того, що є особистість, яка її структура, чим детерміновано її становлення, покладено в основу розуміння певних можливостей становлення професіонала.

Особистість – це саморегульоване системне утворення, яке складається з соціально значущих психічних властивостей, які забезпечують вибірковість відношень та регуляцію поведінки людини як поведінки суб'єкта активності [3; 4; 5; 6]. Відповідно до того, що особистісні властивості - це: спрямованість, характер, здібності, темперамент (за А. Г. Ковальовим); підструктури спрямованості, досвіду, форм відображення, біологічно зумовлена підструктура (динамічна функціональна структура особистості) та здібності й характер як інтегративні властивості особистості (за К. К. Платоновим), які по-різному залежать від соціального та біологічного чинників [5], знаходимо професійно значущим якостям правоохоронця місце у структурі особистості, а це дає змогу визначити особливості їх формування у майбутніх фахівців [6].

Зокрема, найважливіші для правоохоронця якості пов'язані з його спрямованістю, яка найбільшою мірою піддається соціальним, і, насамперед, навчально-виховним впливам. Саме тут формуються цінності людини (у тому числі й професійні), які виявляються як в усвідомлених, так і неусвідомлених спонуках активності. Мотиваційна сфера, яка визначає спрямованість особистості, формується передусім завдяки усвідомленню особою потреб, включаючи й професійні, суспільно значущі. Провідним у становленні спрямованості особистості (її потреб, цінностей, життєвих цілей та планів,

ідеалів, інтересів, світогляду, переконань та ін.) є найближче оточення, референтна для особи соціальна група. У зв'язку з цим особливі можливості щодо формування суспільно значущої мотивації діяльності, моральності, правосвідомості у курсантів містить навчально-виховний процес, соціально-психологічні умови їх функціонування.

Значною мірою від педагогічних впливів залежить і формування характеру (як оціненої відповідно до моральних норм особистості) та його рис, пов'язаних з моральністю та розвитком усіх сфер психіки – пізнавальної, емоційної, вольової; пов'язаних зі ставленням до навколишнього світу – до себе, людей, діяльності, природи, речей, із виконанням діяльності – мотиваційні та інструментальні, які надають діяльності стильових особливостей. Піддаються педагогічному впливові і якості, які визначають комунікативну компетентність, та організаторські здібності, оскільки їх формування можливе як у процесі навчання та виховання курсантів, так і під час спеціально організованої тренінгової роботи, спрямованої на опанування важливими для цього навичками. Закріплення та подальше використання таких навичок у практичній діяльності та спілкуванні є передумовою становлення похідних від них професійних якостей.

Менш залежними від педагогічних впливів, але які підлягають вправлянню, є особливості окремих психічних процесів - як пізнавальних, так і емоційно-вольових. Найменше піддаються змінам біологічно зумовлені темпераментальні властивості, які визначаються особливостями нервової системи. Такі особливості є сталими, змінюються лише їх вияви у результаті тренування. Урахування цього факту є обов'язковим для визначення професійного шляху майбутнього правоохоронця. Якщо висуваються жорсткі професійні вимоги до особливостей нервової системи людини, то здійснюється професійний добір. Відсутність таких жорстких вимог уможливорює використання індивідуального підходу – індивідуалізації вимог до суб'єкта й способів його роботи (бо не можна однаково вимагати швидкого прийняття рішення чи виконання завдання від осіб з рухливою та інертною нервовою

системою). Важливим напрямом збалансування діяльності та темпераментальних особливостей є становлення в особи індивідуального стилю діяльності (ІСД) – індивідуально-своєрідної системи способів діяльності, до якої людина постійно вдається (свідомо чи стихійно) для найліпшого врівноважування своєї типологічно зумовленої індивідуальності з предметними зовнішніми умовами діяльності. Найважливішими умовами формування ІСД є: поетапність формування; контроль за виконанням діяльності різними способами з метою відсіювання нераціональних (псевдостилів); формування позитивного ставлення до діяльності за умов. Коли ж говорять про корекцію ІСД, йдеться про усунення крайнощів, що негативно позначаються на діяльності, про формування способів виконання дій в оптимальних межах (відповідно до кривої Гауса), які забезпечують ефективну діяльність: в одних випадках особливості виконання діяльності обмежуються, в інших – “підтягуються” до певного рівня. Таким чином, урахування в організації людської діяльності індивідуального стилю містить певні резерви підвищення ефективності її виконання [2].

Розглядаючи значення концептуального уявлення про особистість для формування у майбутніх правоохоронців професійно значущих якостей, слід зазначити про важливість й інших етапів розгортання особистісного підходу, передусім необхідності виявлення наявних у курсантів професійно значущих якостей. Зазначимо, що вивчення професійних здібностей курсантів може здійснюватися і в природних для них умовах – на навчальних заняттях та у громадській роботі. Причём враховується не лише те, як вони навчаються, а й за рахунок яких якостей досягають позитивних результатів (завдяки інтелекту, професійному досвіду, наполегливості, самоорганізації та ін.). Важливим є сприяння усвідомленню ними своїх властивостей, формуванню у них самосвідомості та здатності до саморозвитку, орієнтуючись на повноту характеристик професійної діяльності та вимоги до її суб’єкта.

Список бібліографічних посилань

1. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології /

Рибалка В. В. – К. : Ніка-Центр, 2003. – 204 с.

2. Хохліна О.П. Становлення індивідуального стилю цілеспрямованої активності як умова успішного функціонування суб'єкта в екстремальних ситуаціях / Хохліна О.П. // Проблеми екстремальної та кризової психології: Зб. наук. праць. Вип. 14. Частина П. – Х.: НУЦЗУ, 2013. – С. 391-399.

3. Хохліна О.П. До проблеми змісту базових категорій психології / Хохліна О.П. // Юридична психологія. - 2017. - №1. – С.21-34.

4. Хохліна О.П. Методологічні й теоретичні основи психології: Навчальний посібник / Хохліна Олена Петрівна – К.: НАВС, 2014. – 232 с.

5. Хохліна О.П. Проблема структури особистості у психології / Хохліна О.П. // Юридична психологія. - 2016. - №2. – С.20-31.

6. Хохліна О.П. Психологічні засади формування професійно-значущих якостей у майбутніх правоохоронців // Юридична психологія та педагогіка. – 2013.- №2. – С.3-21.